

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA TÜKENMİŞLİK SENDROMU: MERSİN ÖRNEĞİ

Bülent ÖZ¹
Seher Meral ÇEVİREN²

Özet

Bir meslek hastalığı olan tükenmişlik sendromu, özellikle insanlarla sürekli iletişim halinde olan ve stres altında çalışan meslek gruplarında ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada insanlarla sürekli iletişim halinde olan ve stresli bir mesleki faaliyeti sürdüren muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Mersin il merkezinde faaliyetini sürdüren 320 muhasebe meslek mensubuna “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” anketi uygulanmıştır. Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeyleri ölçülmüş ve demografik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Mersin’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutları bakımından düşük, kişisel başarı alt boyutu bakımından ise yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik Sendromu, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Muhasebe Meslek Mensupları.

Jel Sınıflandırılması: M49, M41

BURNOUT SYNDROME IN MEMBERS OF ACCOUNTING PROFESSION: THE SAMPLE OF MERSİN

Abstract

Burnout syndrome, an occupational disease, is particularly evident in occupational groups working in constant contact with and under stress. In this research, it is aimed to determine the burnout levels of accounting professionals who are constantly communicating with people and engaging in a stressful professional activity. For this purpose, "Maslach Burnout Scale" questionnaire was applied to 320 professional accountants working in Mersin city center. The levels of burnout of professional accountants participating in the survey were measured and it was tried to determine whether there were any significant differences between demographic characteristics and burnout levels. As a result of the research, it was determined that the burnout levels of the professional accountants operating in Mersin are low in terms of emotional exhaustion and depersonalization subscales and high in personal success subscale.

Key Words: Burnout Syndrome, Maslach Burnout Inventory, Professional Accountant.

Jel Classification: M49, M41

¹ Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, bulentoz@osmaniye.edu.tr

² Öğr. Gör., Munzur Üniversitesi, Tunceli Meslek Yüksekokulu, smceviren@gmail.com

GİRİŞ

Günümüzde iş hayatının gerektirdiği yoğun çalışma, insanlarla sürekli iletişim halinde olma ve bunlara hayata yetişme telaşının eklenmesi sonucu kişilerde, stres, yorgunluk, tatminsizlik ve umutsuzluk yaşanmasına neden olabilmektedir. Buna bağlı olarak da kişilerin çalışma hayatındaki ilişkilerini etkilemesinin yanı sıra sosyal hayatındaki ilişkilerini de olumsuz etkileyen tükenmişlik sendromu ortaya çıkabilmektedir.

Muhasebe mesleği yoğun stres altında çalışılan ve insanlarla sürekli iletişim halinde olunan bir meslek grubudur. Muhasebe meslek mensupları işleri gereği, çeşitli meslek gruplarından oluşan müşterileri, aynı işyerinde mesleki faaliyetlerini birlikte yerine getirdikleri iş arkadaşları ve çeşitli devlet kurumlarında çalışanlarla iletişim halindedirler. Bunun sonucunda, diğer hizmet sektörlerinde olduğu gibi muhasebe mesleğini yerine getiren kişilerde de tükenmişlik sendromuna rastlanmaktadır.

Bu araştırma, Mersin ili ve ilçelerinde faaliyetini sürdüren muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde tükenmişlik sendromu, ikinci bölümünde Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MBI) açıklanmıştır. Üçüncü bölümde tükenmişlik ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiş ve son bölümde Mersin ili ve ilçelerinde faaliyetini sürdüren muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine ilişkin uygulama yer almaktadır.

I. TÜKENMİŞLİK SENDROMU

İş hayatında yaşanan sorunların ve yoğunluğun getirdiği strese, kişilerin özel hayatında ortaya çıkan sorunlar da eklendiği zaman kişiler, önce çaresizlik sonra yetersizlik duygularına kapılabilmektedirler. Bu durum, literatüre “tükenmişlik sendromu” olarak girmiştir.

Tükenmişlik kavramı ilk olarak 1970’lerde ABD’de müşteri hizmetlerinde çalışan kişilerin mesleki bunalımını ifade etmek için kullanılmıştır. Tükenmişlik konusunu önemli kılan husus ise araştırmacıların sistematik odağı olmadan çok daha önce, uygulayıcılar ve sosyal eleştirmenler tarafından sosyal bir sorun olarak gözlenmiş olmasıdır (Maslach vd., 2001: 398). İlk olarak Freudenberger tarafından ortaya atılan, daha sonra Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen tükenmişlik kavramı, Maslach’a göre psikolojik bir rahatsızlıktır ve uzun dönemli iş stresi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Kaçmaz, 2005: 29).

1974 yılında ilk olarak Freudenberger tarafından “mesleki bir tehlike” olarak ifade edilen tükenmişlik, “başarısız olma, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya karşılanmayan istekler sonucu bireyin iç kaynaklarında tükenme durumu” olarak tanımlanmıştır (Budak ve Sürgevil, 2005: 96).

Yapılan çeşitli çalışmalarda, tükenmişlik kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu konunun otoritelerinden kabul edilen ve kendi adıyla anılan Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MBI)’ni geliştiren Christina Maslach’a göre tükenmişlik, “iş gereği sürekli insanlarla yüz yüze çalışmak durumunda kalan ve yoğun duygusal taleplerle karşılaşan kişilerde görülen fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının, yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla yansımaları ile oluşan fiziksel ve zihinsel bir sendrom” olarak tanımlanmaktadır (Maslach vd., 2001: 398).

Bir başka tanıma göre, çalışanın kendini bitkin hissetmesi, sürekli olumsuz düşüncelere sahip olması ve yaptığı işin kişiye hiçbir katkısı olmadığını düşünmesi şeklinde bir tepkinin ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir (Büyükyılmaz ve Gürkan, 2014: 133).

Yapılan bu tanımlamalardan yola çıkarak tükenmişlik sendromunu, uzun süre yoğun şekilde çalışan kişilerin psikolojik olarak kendilerini yetersiz hissetmeleri, enerji kaynaklarının tükenmesi, işlerine, kişilere ve hayata karşı olumsuz tavırlar içinde bulunmaları şeklinde ifade etmek mümkündür.

II. MASLACH TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ (MBI)

Tükenmişlik ile ilgili literatürde en yaygın kullanılan tükenmişlik tanımı, MBI’ni oluşturan duygusal tükenme (DT), duyarsızlaşma (D) ve kişisel başarı (KB) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bireyin duygusal kaynaklarını tüketmesi ile kendini gösteren tükenmişliğin ilk boyutu, duygusal tükenme olarak adlandırılmaktadır. Duyarsızlaşma boyutu, bireyin diğer insanlarla olan ilişkisini sınırlandırması ile ortaya çıkmaktadır. Önceki olumlu tutumları ile sonradan ortaya çıkan olumsuz tutumları arasındaki farkı gören bireyin, iş ve ilişkiler konusunda yetersiz olduğunu düşünmeye başlamasıyla kişisel başarı boyutu ortaya çıkmaktadır (Maslach, 2003: 189; Cordes ve Dougherty, 1993: 624). MBI’nin alt boyutları, daha detaylı olarak aşağıdaki şekilde ifade edilebilmektedir.

Duygusal tükenme, MBI’nin ilk ve en önemli alt boyutu olarak düşünülmektedir. Bireyin fiziksel ve duygusal kaynaklarındaki azalma olarak ifade edilen DT, tükenmişliğin stres boyutunu temsil etmektedir (Maslach vd., 2001: 403). Yoğun çalışma saatleri olan kişiler kendilerini yorgun ve kullanılmış hissetmekte ve mesleklerine eskisi kadar ilgi duymadıklarını hissetmeye başlamaktadırlar. DT yaşayan kişilerin, diğer kişilerin duygusal taleplerini karşılayamaz hale gelmeleri ve sorun çözme gücüne sahip olmadıklarını düşünmeye başlamaları sonucunda tükenmişliğin “duyarsızlaşma” alt boyutunu “kaçış yolu” olarak kullanmaktadırlar (Deran ve Beller, 2015: 72).

Duyarsızlaşma, müşterilere karşı katı, olumsuz ve ilgisiz davranışları belirten tükenmişliğin kişiler arası boyutunu ifade etmektedir (Maslach vd., 2001: 403). İnsanıktan uzaklaşma olarak da ifade edilen D alt boyutunda, insanlara nesne gibi davranan kişi, bağımsız ve duygusal bir vurdumduymazlık gösterebilmekte ve iş arkadaşlarına, müşterilere ve işyerine karşı küçümseyen bir tavır sergileyebilmektedir (Cordes ve Dougherty, 1993: 623).

Kişisel başarı, diğer iki alt boyuta göre daha karmaşıktır ve kişinin kendisini olumsuz değerlendirme eğilimini ifade etmektedir. Kişinin kendisini tükenmiş hissetmesi ve insanlara yardım etme konusunda kayıtsız kalması durumunda, kendisini başarılı hissetme duygusunu kazanması zordur (Maslach vd., 2001: 403). Kişiler, yaptığı işle ilgili olarak kendisini yetersiz görmekte, elde ettiği başarılarından tatmin olamamakta ve kişilerle olan ilişkilerinde başarısızlık duygusu yaşamaktadırlar. Genellikle disiplinsizlik, ilerleme eksikliği ve “kayıp zemin” algısı görülebilmektedir (Cordes ve Dougherty, 1993: 623).

MBI’nin geçerlilik ve güvenilirliği, Maslach and Jackson (1981) tarafından ABD’nde insanlara hizmet veren birçok meslekte 1025 kişinin oluşturduğu örnekleme ilk kez test etmiştir. Tükenmişlik alt boyutlarının (DT, D ve KB) cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum ve eğitim durumu ile ilişkisinin incelenmesi sonucu, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden olumlu sonuçlar alınmıştır.

III. TÜKENMİŞLİK İLE İLGİLİ LİTERATÜR

İnsanlarla yüz yüze iletişimin olduğu hizmet sektöründe tükenmişliğe sık rastlanması nedeniyle, tükenmişlik sendromuna ilişkin yapılan çalışmalar da bu yönde gerçekleştirilmiştir. ABD’nde yapılan bir araştırma sonucunda, finans sektörünün en stresli 10 iş alanı arasında olduğu ortaya konulmuştur. Genel olarak muhasebecilik mesleği, doğası gereği stresli bir meslek olarak kabul edilmektedir. Bunun nedenleri, düşünsel bir faaliyete dayanması, dikkat ve titizlik gerektirmesi, çok çeşitli işlerle ilgilenilmesi ve sürekli insanlarla iletişimde olunması olarak sayılabilmektedir (Karakas ve Bilen, 2014: 143).

MBI kullanılarak muhasebe-finans sektörünün yanı sıra, farklı meslek gruplarında tükenmişlik sendromunun ele alındığı çalışmaların incelenmesiyle elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Cherniss (1992) tarafından 25 hizmet sektörü çalışanına (avukat, hemşire, öğretmen, doktor) 12 yıl arayla “MBI”nın uygulanması sonucu, mesleğin ilk yıllarında tükenmişlik yaşayan kişilerin,

ilerleyen yıllarda mesleklerini değiştirme eğilimini daha az gösterdikleri, işlerine karşı daha dirençli ve esnek oldukları tespit edilmiştir. Araştırma, kariyerin ilk yıllarında yaşanan tükenmişliğin anlamlı, olumsuz ve uzun vadeli sorunlara yol açan bir durum olmadığını tespit etmiştir. Ancak kariyerin ilerleyen dönemlerinde oluşan tükenmişliğin, uzun vadede ciddi sorunlara neden olabileceğini ortaya koymuştur (Polatçı, 2007: 99).

Singh vd. (1998) tarafından 320 profesöre uygulanan araştırmanın sonucu, ödül ile tükenmişlik arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sürekli kadroda çalışanların tükenmişlikleri orta düzeyde bulunurken, geçici kadroda çalışanların tükenmişlikleri yüksek düzeyde bulunmuştur. Ayrıca ödül eksikliğinin tükenmişliği artıran bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Polatçı, 2007: 101).

Croom (2003) tarafından Güney Amerika’da ziraat alanında eğitim veren 164 öğretmene “MBI-Eğitimciler Anketi (MBI-ES)” uygulanarak, “ANOVA ve korelasyon analizi” yapılmıştır. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin ölçülmesi; katılımcıların kişisel özellikleri, seçilen okul ve toplumun özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılarda orta derecede DT; öğrencileri, arkadaşları ve diğer kişilerle olan ilişkilerinde düşük derecede D ve işlerinde yüksek derecede KB belirlenmiştir.

Lindblom vd. (2006) tarafından nüfus kayıtlarından rastgele seçilen 20-60 yaş arası 2954 kişi üzerinde psikososyal iş faktörleri ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla “MBI” uygulanmış, “ANOVA, ki-kare ve t testi” uygulanarak incelenmiştir. %82’sini aktif çalışanların oluşturduğu araştırma sonucunda, iş yerindeki yüksek talepler, zayıf kontrol, sosyal destek eksikliği ile yaş, cinsiyet ve psikolojik sorunlardan ortaya çıkan değer çatışmasının tükenmişlikle yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaşlı ve Aytemiz Seymen (2009) tarafından Türkiye genelinde serbest olarak çalışan 387 muhasebe meslek mensubuna “MBI” uygulanmış, “güvenilirlik ve faktör analizi” kullanılarak tükenmişlik düzeylerinin ve tükenmişliğe neden olan unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada muhasebe meslek mensuplarında tükenmişliğe neden olan faktörler beş boyutta toplanmıştır. Katılımcılarda, en fazla tükenmişliğin KB yetersizliği olarak ortaya çıktığı, DT ve D alt boyutlarında ise daha az tükenmişlik yaşandığı sonucuna varılmıştır.

Öztürk vd. (2009) Ankara’da faaliyet gösteren 462 muhasebe meslek mensubunun bazı demografik değişkenleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla “MBI” kullanmıştır. Katılımcıların demografik değişkenlere göre tükenmişlik puanlarının nasıl değiştiğinin belirlenmesi amacıyla “ANOVA ve t testi” ve “güvenilirlik analizi” yapılmıştır. Araştırma sonucunda, sadece D alt boyutunda, erkeklerin kadınlara göre daha çok tükendiği ve eğitim düzeyi yükseldikçe daha çok tükenmişlik yaşandığı belirlenmiştir. DT ve D alt boyutlarında evli meslek mensuplarının, bekar meslek mensuplarına göre daha çok tükendiği ve mesleki unvan yükseldikçe daha çok tükenmişlik yaşandığı görülmüştür. Ayrıca, yaş, meslekte çalışma süresi ve en son çalışılan işyerindeki çalışma süresi açısından ise DT ve D alt boyutlarında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır.

Lopez vd. (2010) tarafından mesleki yorgunluğun farklı belirtilerini tespit etmek amacıyla 244 ortaokuldan 1386 öğretmene “MBI-ES” uygulanarak, mesleki stres, tükenmişlik ve iş memnuniyetsizliği arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla “korelasyon ve regresyon analizi” yapılmıştır. Araştırma sonucu, katılımcılarda iş memnuniyetsizliğinin en düşük yüzdeye sahip, tükenmişliğin ise en yüksek yüzdeye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Doğan ve Nazlıoğlu (2010) tarafından Kayseri ilinde faaliyet gösteren 120 muhasebe meslek mensubuna ulaşılarak, tükenmişlik sendromu yaşayıp yaşamadıkları ve eğer yaşıyorlarsa bunun boyutunu araştırmak amacıyla “MBI” uygulanmış ve “nedensellik testi” yapılmıştır. Araştırma bulguları, muhasebe meslek mensuplarında yaşanan tükenmişlik düzeyinin farklılık göstermekle birlikte, genellikle orta düzeyde yaşandığını göstermektedir. Ayrıca tükenmişlik sendromunun DT ve D alt boyutları arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu; KB alt boyutu ile DT ve D alt boyutları arasında ise nedensellik ilişkisi olmadığını tespit etmişlerdir.

Okutan vd. (2013) Sakarya'daki KOBİ'lerde Finans ve Mali İşler Departmanlarında çalışan muhasebe-finans personelinin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve tükenmişlik düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla katılımcılara "MBI" uygulamış, verileri "ANOVA ve t testi" ile analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda katılımcıların DT düzeylerinin düşük, D düzeylerinin normal, KB düzeylerinin ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların gerek cinsiyet ve medeni durumları bakımından gerekse yaş ve çalışma süreleri bakımından tükenmişlik düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ugwu vd.(2013) tarafından Nijerya kuzey bölgesinde bir devlet üniversitesinin Sosyal Bilimler Fakültesi'ndeki beş bölümde öğrenim gören 200 üniversite öğrencisinin akademik tükenmişlik, öz yeterlik ve akademik katılımı arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. "Regresyon analizi" sonuçları, akademik tükenmişliğin, akademik katılım ile negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Öz yeterlik ise, akademik katılım ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Büyükyılmaz ve Gürkan (2014) Türkiye'nin dört büyük ilinde (İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa) faaliyet gösteren 260 muhasebe meslek mensubuna ulaşılarak idealist ve rölativist etik tutumları üzerinde mesleki tükenmişlik düzeylerinin etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında "geçerlilik, faktör ve korelasyon analizi ve yapısal eşitlik modeli kapsamında yol analizi" yapılmıştır. Araştırma sonucunda, tükenmişliğin her üç alt boyutunun (DT, D, KB) da muhasebe meslek mensuplarının idealist etik tutumları üzerine olumsuz şekilde etki yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca tükenmişliğin DT ve KB alt boyutlarının muhasebe meslek mensuplarının rölativist etik tutumlarını artırdığı, D alt boyutunun ise anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Dalğar ve Tekşen (2014) tarafından Türkiye'nin 27 farklı ilinde faaliyet gösteren 466 muhasebeciye ulaşılarak, muhasebecilerin mesleki tükenmişlikleri ile rol çelişkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığı ve muhasebecilerin mesleki tükenmişliklerinin hangi demografik özelliklere göre farklılaştığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcılara "MBI" ve "güvenilirlik, frekans ve korelasyon analizi, ANOVA ve t testi" uygulanmış ve araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda, rol çelişkisi ile mesleki tükenmişlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir. Muhasebecilerin rol çelişkisi arttıkça mesleki tükenmişlik düzeylerinde artış, KB düzeylerinde ise azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca muhasebecilerin medeni durum, günlük çalışma süreleri ve çocuk sahibi olup olmama durumları ile mesleki tükenmişlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hacıhasanoğlu ve Karaca (2014) tarafından tükenmişlik, iş tatmini ve stres düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Yozgat ilinde faaliyet gösteren 102 muhasebeciye (bağımsız çalışan muhasebe meslek mensupları ve muhasebe çalışanları) ulaşılmıştır. Bu amaçla katılımcılara, tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla "MBI", iş tatmin düzeyinin belirlenmesi amacıyla "Minnesota İş Tatmin Ölçeği" ve stres düzeyinin ölçülmesi amacıyla "Haynes İş Stres Ölçeği" ve verilerin analizinde "ANOVA ve t testi ve korelasyon analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucu tükenmişlik düzeyi alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde, her üç alt boyutunda (DT, D, KB) muhasebe meslek mensubu ve muhasebe çalışanlarının ortalamalarının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Genel olarak muhasebecilerin DT ve D düzeylerinin orta, KB düzeylerinin ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deran ve Beller (2015) tarafından Giresun'da faaliyet gösteren 34 muhasebe meslek mensubuna tükenmişlik düzeylerinin ölçülmesi amacıyla "MBI" kullanılarak, "güvenilirlik analizi, ANOVA ve t testi" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların DT, D ve KB alt boyutlarının yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gürel ve Gürel (2015) tarafından Aydın ilinde faaliyet gösteren 149 serbest muhasebeci mali müşavire "MBI" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" aracılığıyla tükenmişlik düzeyleri belirlenmeye ve tükenmişlik düzeylerinin yaşam doyumu üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan "regresyon analizi" sonucunda DT'nin, yaşam doyumunu %54 oranında azaltmakta olduğu; D ve KB ile yaşam doyumu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

IV. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA TÜKENMİŞLİK SENDROMU: MERSİN ÖRNEĞİ

Bu bölümde, araştırmanın amacı, metodolojisi, bulguları ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

IV. I. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, Mersin il merkezinde aktif olarak faaliyetini sürdüren muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemektir.

IV. II. Araştırmanın Metodolojisi

Bu bölümde, araştırmanın evren ve örnekleme, yöntemi ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

a. Evren ve örnekleme

Araştırmanın ana kütlelerini, Mersin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına (Mersin SMMMO) kayıtlı ve aktif olarak Mersin il merkezinde faaliyetini sürdüren muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Bu kapsamda, ana kütle tespit etmek için Mersin SMMMO ile yapılan görüşme sonucunda odaya kayıtlı 936 aktif muhasebe meslek mensubunun Mersin il merkezinde faaliyetini sürdürdüğü tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde, online olarak oluşturulan anket formunun bağlantısı Mersin SMMMO tarafından oda üyelerinin e-posta adreslerine gönderilerek ve Mersin SMMMO web sayfasına eklenerek oda üyelerinin ankete katılımı sağlanmıştır. Ancak muhasebe meslek mensuplarının yoğun iş yükleri nedeniyle yeterli sayıya ulaşılamamış ve anket formunun word çıktısı alınarak yüz yüze görüşme ile kalan anket formlarının doldurulması sağlanmıştır.

Ana kütlelerin 936 olduğu bir araştırmada, %95 güven aralığında minimum örneklem sayısının 281 olması yeterlidir. Araştırmada, katılımcılardan geri dönen ve değerlendirmeye alınan 320 anket analiz sürecine alınmıştır. Bu sayının ana kütleyle oranı, %34,19 olarak hesaplanmıştır.

b. Veri toplama yöntemi

Araştırmada, anket yöntemi kullanılmış ve örnekleme oluşturan katılımcıların demografik değişkenlerine göre tükenmişlik düzeylerinin ölçülmesi amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen “MBI” ile “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan MBI, Ergin (1992) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Duygusal Tükenme (DT), Duyarsızlaşma (D) ve Kişisel Başarı (KB) olmak üzere üç alt boyut içeren MBI anketi, 22 maddeden oluşmaktadır. DT alt boyutu 9 madde ile (1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20); D alt boyutu 5 madde ile (5, 10, 11, 15, 22) ve KB alt boyutu ise 8 madde ile (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) ölçülmüştür. Ölçeğin puanlaması sonucunda alt boyut puanları elde edilmektedir (Ay ve Avşaroglu, 2010: 1175). DT, D ve KB alt boyutlarına ilişkin puanlar, her madde için “1= Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Emin Değilim, 4=Katılıyorum 5= Kesinlikle Katılıyorum” olmak üzere 5’li Likert ölçeğine göre değerlendirilerek elde edilmektedir.

MBI’nin DT ve D alt boyutları olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Bu alt boyutlardan alınan yüksek puanlar tükenmişlik olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin KB alt boyutunda ise alınan düşük puanlar tükenmişlik olarak kabul edilmektedir. Çünkü KB boyutu, olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Bu kapsamda Maslach’a göre, ölçekten elde edilen puanların değerlendirilmesi işlemi, Tablo 1’de yer alan puanlamaya göre yapılmaktadır (Deran ve Beller, 2015: 80).

Tablo 1. MBI Puanlarını Yorumlama Tablosu

Alt Boyutlar	Düşük	Orta	Yüksek
Duygusal Tükenme	0 - 16	17 - 26	27 ve üzeri
Duyarsızlaşma	0 - 6	7 - 12	13 ve üzeri
Kişisel Başarı	39 ve üzeri	32 - 38	0 - 31

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının MBI'ne ilişkin sorulara verdikleri cevaplar, örneklemin DT, D ve KB alt boyutlarına ilişkin puanları oluşturmaktadır. Tablo 2'de katılımcıların tükenmişliğin alt boyutlarına (DT, D ve KB) ilişkin puan ortalamaları gösterilmiştir.

Tablo 2. MBI Puan Ortalamaları

Alt Boyutlar	Mean	N
Duygusal Tükenme	12,04	320
Duyarsızlaşma	6,34	320
Kişisel Başarı	16,47	320
TOPLAM	11,62	320

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının MBI puan ortalamalarının (Tablo 2), MBI puanlarını yorumlama tablosuna göre (Tablo 1) yorumlanması sonucu, katılımcıların DT ve D alt boyutları bakımından düşük, KB bakımından ise yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını göstermektedir.

c. Verilerin analizi

Örneklemden anket ile elde edilen veriler, IBM SPSS 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında güvenilirlik ve faktör analizi, ANOVA (tek yönlü Varyans Analizi) ve t testi yapılmıştır. Ayrıca ANOVA testi sonucunda aralarında anlamlı ilişkilerin tespit edildiği değişkenlerdeki ilişkiyi açıklayabilmek amacıyla Post Hoc (Tukey) testi kullanılmıştır. Bu bağlamda analiz edilen veriler, 0,95 güven aralığında test edilerek yorumlanmıştır.

IV. III. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu bölümde, araştırma kapsamında ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ve MBI'ne ilişkin verilerin istatistiksel analizlerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

a. Demografik değişkenlere ilişkin bulguların değerlendirilmesi

Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin bilgiler Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Demografik Değişkenlere Ait Frekanslar

Cinsiyet	Frekans	%	Medeni Durum	Frekans	%
Kadın	129	40,3	Bekar	66	20,6
Erkek	191	59,7	Evli	246	76,9
Toplam	320	100,0	Toplam	312	97,5
Yaş	Frekans	%	Çocuk Sayısı	Frekans	%
23-31	67	20,9	Çocuğu olmayan	33	10,3
32-40	149	46,6	1 çocuk	75	23,4
41-49	74	23,1	2 çocuk	172	53,8
50 ve üzeri	30	9,4	3 ve üzeri	40	12,5
Toplam	320	100,0	Toplam	320	100,0
Eğitim düzeyi	Frekans	%	Mesleki Deneyim	Frekans	%
Lise	28	8,8	0-6 yıl	75	23,4
Ön Lisans	34	10,6	7-13 yıl	102	31,9
Lisans	228	71,3	14-20 yıl	97	30,3
Lisans Üstü	30	9,3	21-27 yıl	28	8,8
Toplam	320	100,0	28 ve üzeri	18	5,6
			Toplam	320	100,0
Çalışma Şekli	Frekans	%	Unvan	Frekans	%
Bağımlı	119	37,2	SM	27	8,4
Bağımsız	201	62,8	SMMM	293	91,6
Toplam	320	100,0	Toplam	320	100,0

Tabloda yer aldığı gibi, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının çoğunluğunun erkek (%59,7), evli (%76,9), 32-40 yaş aralığında (%46,6) ve 2 çocuk sahibi (%53,8) oldukları görülmektedir. Eğitim düzeyleri bakımından çoğunluğunu lisans mezunlarının (%71,3) oluşturduğu muhasebe meslek mensuplarının %62,8'ini bağımsız çalışanlar oluşturmaktadır. Unvan bakımından ise çoğunluğu serbest muhasebeci mali müşavir (SMMM) (%91,6) olarak faaliyetlerini yürüten katılımcıların mesleki deneyim bakımından çoğunlukla 7-13 yıl aralığında (%31,9) yer aldığı belirlenmiştir.

Anket sonucuna göre lise mezunu olan meslek mensuplarının sayısı 28 ve serbest muhasebeci (SM) unvanına sahip meslek mensuplarının sayısı 27'dir. Bir tutarsızlık gibi görünse de bu sonucun detayları aşağıda belirtilmiştir.

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'na göre kanunda belirtilen alanlardan (hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilimler) ön lisans düzeyinde öğrenim görmüş olanlar ile ticaret liseleri ve maliye meslek liselerinden mezun olanların staj şartını yerine getirmeleri halinde, sınav şartı aranmaksızın "Serbest Muhasebeci" unvanı ile çalışabilmekteydiler.

Ancak SM unvanı 3568 sayılı meslek kanununda 26 Temmuz 2008 tarihinde yapılan değişiklik ile kaldırılmış ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından SM'lere Mesleki Uyum (MUYUM) eğitimi verilmiştir. Bu eğitime katılan meslek mensuplarına, eğitimi tamamladıkları tarihten itibaren beş yıl içinde yapılacak "Özel SMMM Sınavları"na beş kez girme hakkı tanınmıştır. Sınavlarda başarılı olamayanlar veya sınava katılmayanların ise sadece SM unvanı ile çalışmalarına izin verilmiştir. Tablo 3'de görüldüğü gibi Mersin'de SM unvanıyla faaliyet gösteren 27 meslek mensubu bulunmaktadır. Söz konusu SM'ler, MUYUM eğitimi sonucunda sınavlarda başarılı olamayanlar ya da sınava katılmayanlardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan 320 muhasebe meslek mensubuna ilişkin bazı demografik sorulara verilen cevapların ortalamaları ise Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Demografik Değişkenlerin Bazı Tanımlayıcı İstatistikleri

Demografik Değişkenler	Mean	Std.D.
Yaş	38	7,72
Mesleki Deneyim	13	7,87
Çocuk Sayısı	2	0,84

Tabloya göre, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının yaş ortalaması 38 ve standart sapması 7,72'dir. Katılımcıların mesleki deneyim ortalamaları 13 yıl, standart sapması 7,87; çocuk sayısı ortalaması 2 ve standart sapması 0,84'dür.

b. Tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi

Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerini belirlemeye ilişkin yargılarla ilgili frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5'de yer almaktadır.

Buna göre örneklemin, MBI önermelerine verdiği cevaplara ilişkin ortalamalar, DT alt boyutu açısından 3,04; D alt boyutu açısından 3,02 ve KB alt boyutu açısından 3,27 olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar, örneklemin MBI'nin her üç alt boyutu açısından da "Emin Değilim" cevabına karşılık gelmektedir.

Tablo 5. Tükenmişlik Ölçeği Frekans ve Ortalamaları

Muhasebe Meslek Mensuplarının Tükenmişlik Düzeylerini Belirlemeye İlişkin Yargılar		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin değilim	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Mean (Std.D.)
		n	%	n	%	n	
Duygusal Tükenme							
İşimden soğuduğumu hissediyorum. (DT1)	n	66	40	93	65	56	3,02 (1,36)
	%	20,6	12,5	29,1	20,3	17,5	
İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum. (DT2)	n	45	71	76	76	52	3,06 (1,29)
	%	14,1	22,2	23,8	23,8	16,3	
Sabah kalktığımda bir gün daha bu işe dayanamayacağımı hissediyorum. (DT3)	n	48	90	70	76	36	2,88 (1,25)
	%	15,0	28,1	21,9	23,8	11,3	
Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı. (DT4)	n	52	32	106	77	53	3,15 (1,28)
	%	16,3	10,0	33,1	24,1	16,6	
Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum. (DT5)	n	66	40	84	60	70	3,09 (1,42)
	%	20,6	12,5	26,3	18,8	21,9	
İşimin beni kısıtladığını hissediyorum. (DT6)	n	65	50	69	84	52	3,03 (1,37)
	%	20,3	15,6	21,6	26,3	16,3	
İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum. (DT7)	n	36	72	68	101	43	3,13 (1,23)
	%	11,3	22,5	21,3	31,6	13,4	
Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor. (DT8)	n	45	52	66	89	68	3,26 (1,34)
	%	14,1	16,3	20,6	27,8	21,3	

Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum. (DT9)	n	60	94	64	66	36	2,76 (1,28)
	%	18,8	29,4	20,0	20,6	11,3	
Duyarsızlaşma							
İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere, sanki insan değillermiş gibi davrandığımı fark ediyorum. (D1)	n	49	102	68	61	40	2,82 (1,26)
	%	15,3	31,9	21,3	19,1	12,5	
Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim. (D2)	n	69	40	69	80	62	3,08 (1,42)
	%	21,6	12,5	21,6	25,0	19,4	
Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum. (D3)	n	41	60	73	68	78	3,26 (1,35)
	%	12,8	18,8	22,8	21,3	24,4	
İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil. (D4)	n	52	109	71	56	32	2,71 (1,22)
	%	16,3	34,1	22,2	17,5	10,0	
İşim gereği karşılaştığım insanların, bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum. (D5)	n	49	52	66	88	65	3,21 (1,35)
	%	15,3	16,3	20,6	27,5	20,3	
Kişisel Başarı							
İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım. (KB1)	n	32	81	34	109	64	3,29 (1,31)
	%	10,0	25,3	10,6	34,1	20,0	
İşim gereği karşılaştığımı insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum. (KB2)	n	22	81	71	63	83	3,33 (1,29)
	%	6,9	25,3	22,2	19,7	25,9	
Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına olumlu katkıda bulunduğuma inanıyorum. (KB3)	n	41	60	61	94	64	3,25 (1,32)
	%	12,8	18,8	19,1	29,4	20,0	
Çok şeyler yapabilecek güçteyim. (KB4)	n	22	85	41	104	68	3,35 (1,27)
	%	6,9	26,6	12,8	32,5	21,3	
İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratırım. (KB5)	n	29	51	90	100	50	3,28 (1,18)
	%	9,1	15,9	28,1	31,3	15,6	
İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissediyorum. (KB6)	n	21	83	87	48	81	3,27 (1,27)
	%	6,6	25,9	27,2	15,0	25,3	
Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim. (KB7)	n	32	78	43	108	59	3,26 (1,29)
	%	10,0	24,4	13,4	33,8	18,4	
İş ortamındaki duygusal konulara, soğukkanlılıkla yaklaşıyorum. (KB8)	n	40	65	80	87	48	3,12 (1,25)
	%	12,5	20,3	25,0	27,2	15,0	

c. Ölçeğin güvenilirlik analizi

Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Ergin (1992) tarafından yapılan MBI'nin, üç alt boyutuna ait Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayıları; DT için 0,83, D için 0,65 ve KB için 0,72 olarak bulunmuştur. Çam (1992) ise Cronbach α güvenilirlik katsayılarını DT için 0,89, D için 0,71 ve KB için 0,72 olarak bulmuştur (Ay ve Avşaroğlu, 2010: 1176).

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda Cronbach α katsayısı, 0 ile 1 arasında pozitif değerler alabilir. Değerlendirme yapılırken Cronbach α katsayısı $0,00 < \alpha < 0,40$ ise ölçeğin güvenilir olmadığı; $0,41 < \alpha < 0,60$ ise ölçek güvenilirliğinin düşük seviyede; $0,61 < \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliğinin kabul edilebilir seviyede; $0,81 < \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliğinin yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 283).

Yapılan bu araştırmada, genel olarak ölçeğin (0,83) yüksek seviyede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar bakımından ise ölçeğin DT (0,87) ve D (0,83) alt boyutlarının yüksek güvenilirliğe, KB (0,79) alt boyutunun ise kabul edilebilir seviyede güvenilirliğe sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

d. Faktör analizi

MBI'ne ilişkin sorular, faktör analizi yardımıyla gruplandırılmıştır. Faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkileri dikkate alarak çok sayıdaki değişkeni, mümkün olan en az bilgi kaybıyla daha az sayıda değişkene indirerek anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getiren çok değişkenli bir istatistik tekniğidir. Öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Testi uygulanmaktadır. KMO örneklem yeterliliği ölçütü 0 – 1 arasında değişen bir katsayıdır ve bu katsayının 0,5'den küçük olması durumunda faktör analizi uygulanamaz. Değer 0,6 – 0,7 arasında ise kabul edilebilir; 0,7 – 0,8 arasında ise iyi; 0,8 – 0,9 arasında ise çok iyi; 0,9 – 1,0 arasında ise mükemmel olarak değerlendirilmektedir. Bartlett'in küresellik testi ise korelasyon matrisini kullanarak analize dahil edilen değişkenler arasında genel bir ilişki olup olmadığını test etmektedir. Testin sonucunun anlamlı olması ($p < 0,05$), değişkenler arasında faktör analizine uygun ilişkilerin olduğu sonucunu gösterir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 395, 403).

Yapılan bu araştırmada, MBI'de yer alan 22 değişkene KMO ve Bartlett testi uygulanmış ve KMO değerine göre (0,727) örneklemin faktör analizi açısından yeterliliğinin iyi düzeyde olduğu ifade edilebilmektedir. Bartlett testi anlamlılık düzeyine göre ($p < 0,05$) ölçekte yer alan maddelerin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda MBI'nde yer alan maddeler, 3 faktörde açıklanabilmektedir. İlk aşamada 22 değişken tarafından açıklanan varyansın yaklaşık %68'ini açıklayabilecek 3 temel faktör ortaya çıkmıştır. Faktörleri oluşturan 11 değişkenin isimlendirilmesi ise Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Faktör İsimlerinin Belirlenmesi

Ölçek Maddeleri	Faktör Matrisi		
	1	2	3
İşimden soğuduğumu hissediyorum. (DT1)	,839		
İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum. (DT2)	,828		
Sabah kalktığımda bir gün daha bu işe dayanamayacağımı hissediyorum. (DT3)	,802		
Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum. (DT5)	,861		
İşim gereği karşılaştığımı insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum. (KB2)		,778	
Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına olumlu katkıda bulunduğuma inanıyorum. (KB3)		,738	
Çok şeyler yapabilecek güçteyim. (KB4)		,721	
İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratırım. (KB5)		,677	
Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim. (KB7)		,742	
Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim. (D2)			,909
Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum. (D3)			,876

Tabloda yer aldığı üzere, 1. faktörde DT alt boyutunda 4 madde (DT1, DT2, DT3, DT5), 2. faktörde KB alt boyutunda 5 madde (KB2, KB3, KB4, KB5, KB7) ve 3. faktörde D alt boyutunda 2 madde (D2, D3) yer almaktadır.

e. Tükenmişlik düzeylerine ilişkin bulguların değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerinde (DT, D, KB alt boyutlarında) bazı demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak ANOVA ve t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Bu araştırmada, MBI'de yer alan 22 değişken, faktör analizi sonucunda 3 temel faktörü oluşturan 11 değişkene indirilmiştir. Elde edilen 3 temel faktör, MBI'nin alt boyutlarını oluşturmakta ve faktörleri oluşturan 11 değişken ise 22 değişken tarafından açıklanan varyansı ($\cong$ %68) açıklayabilmektedir. Bu nedenle, katılımcıların tükenmişlik düzeylerine ilişkin analizler de bu 3 temel faktörü oluşturan 11 değişkene uygulanmıştır.

- Cinsiyet değişkenine göre t testi

Muhasebe meslek mensuplarının cinsiyet değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar ve t testi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Cinsiyet Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Mean	Std.D.	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	129	3,21	1,08	2,562	,011
	Erkek	191	2,88	1,14		
Duyarsızlaşma	Kadın	129	3,62	1,28	5,414	,000
	Erkek	191	2,86	1,19		
Kişisel Başarı	Kadın	129	3,15	,94	-2,216	,027
	Erkek	191	3,39	,92		

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet değişkenine göre tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları arasında genel farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre DT ve D alt boyutları bakımından kadın muhasebe meslek mensuplarının (DT=3,21 ve D=3,62) erkek muhasebe meslek mensuplarına (DT=2,88 ve D=2,86) göre yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir. KB alt boyutunda ise erkek muhasebe meslek mensuplarının (KB=3,39) kadın muhasebe meslek mensuplarına (KB=3,15) göre yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre puan ortalamaları arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır. Buna göre, MBI'nin DT ($p=,011$), D ($p=,000$) ve KB ($p=,027$) alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

- Yaş değişkenine göre ANOVA testi

Muhasebe meslek mensuplarının MBI'nin alt boyutlarına ilişkin yaş değişkenine göre grup ortalamaları arasında bir farklılığın olup olmadığını test eden ANOVA tablosunda MBI'nin DT ($p=,685$), D ($p=,217$) ve KB ($p=,703$) alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) sonucuna ulaşılmıştır.

- *Medeni durum değişkenine göre t testi*

Muhasebe meslek mensuplarının medeni durum değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar incelendiğinde genel olarak aralarında farklılıklar olduğu görülmektedir. Ancak medeni durum değişkenine göre puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda MBI'nin DT ($p=,204$), D ($p=,086$) ve KB ($p=,099$) alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

- *Çocuk sayısı değişkenine göre ANOVA testi*

Muhasebe meslek mensuplarının çocuk sayısı değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar ve ANOVA testi sonuçları Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Çocuk Sayısı	N	Mean	Std.D.	Gruplar Arası	
					F	p
Duygusal Tükenme	Çocuğu olmayan	33	3,09	1,17	2,177	,091
	1 çocuk	75	3,16	1,18		
	2 çocuk	172	3,02	1,11		
	3 ve üzeri	40	2,61	,98		
Duyarsızlaşma	Çocuğu olmayan	33	3,18	1,50	1,153	,328
	1 çocuk	75	3,31	1,29		
	2 çocuk	172	3,18	1,18		
	3 ve üzeri	40	2,85	1,46		
Kişisel Başarı	Çocuğu olmayan	33	3,81	,80	4,072	,007
	1 çocuk	75	3,32	,92		
	2 çocuk	172	3,20	,96		
	3 ve üzeri	40	3,22	,87		

$p<,05$

Çocuk sayısı değişkenine göre tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde genel olarak aralarında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sayısı değişkenine göre grup ortalamaları arasında bir farklılığın olup olmadığını test eden ANOVA tablosunda MBI'nin KB ($p=,007$) alt boyutu bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. DT ($p=,091$) ve D ($p=,328$) alt boyutları bakımından ise anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>0,05$) sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk sayısı değişkenine göre grup ortalamaları arasında anlamlı farklılık olan KB alt boyutu bakımından, hangi grup ortalamaları arasında farklılık olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma tablosu (Post Hoc Tests) oluşturulmuştur. Buna göre KB alt boyutu bakımından çocuğu olmayan grup ile 2 çocuğu olan grup arasında ($p=,004$) ve 3 ve üzeri sayıda çocuğu olan grup arasında ($p=,037$) anlamlı farklılık ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

- *Eğitim düzeyi değişkenine göre ANOVA testi*

Muhasebe meslek mensuplarının eğitim düzeyi değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar ve ANOVA testi sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	Mean	Std.D.	Gruplar Arası	
					F	p
Duygusal Tükenme	Lise	28	3,47	,91	3,443	,017
	Ön Lisans	34	3,32	1,17		
	Lisans	228	2,89	1,12		
	Lisans Üstü	30	3,13	1,14		
Duyarsızlaşma	Lise	28	3,63	1,15	4,810	,003
	Ön Lisans	34	3,66	1,08		
	Lisans	228	3,00	1,30		
	Lisans Üstü	30	3,45	1,15		
Kişisel Başarı	Lise	28	3,33	,85	,122	,947
	Ön Lisans	34	3,26	,82		
	Lisans	228	3,28	,96		
	Lisans Üstü	30	3,38	1,01		

p<,05

Eğitim düzeyi değişkenine göre tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde genel olarak aralarında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi değişkenine göre grup ortalamaları arasında farklılığın olup olmadığını test eden ANOVA tablosunda ise MBI'nin DT (p=,017) ve D (p=,003) alt boyutları açısından anlamlı farklılık gösterdiği (p<0,05); KB (p=,898) alt boyutu bakımından ise anlamlı farklılık göstermediği (p>0,05) tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre grup ortalamaları arasında anlamlı farklılık olan DT ve D alt boyutları bakımından, hangi grup ortalamaları arasında farklılık olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma tablosu (Post Hoc Tests) oluşturulmuştur. Buna göre DT alt boyutu bakımından lise mezunu grup ile lisans mezunu grup arasında (p=,047) anlamlı farklılık (p<0,05) tespit edilmiştir. D alt boyutu bakımından ise ön lisans mezunu grup ile lisans mezunu grup arasında (p=,024) anlamlı farklılık (p<0,05) tespit edilmiştir.

- **Çalışma şekli değişkenine göre t testi**

Muhasebe meslek mensuplarının çalışma şekli değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar ve t testi sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Çalışma Şekli Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Çalışma Şekli	N	Mean	Std.D.	t	p
Duygusal Tükenme	Bağımlı	119	3,09	1,11	,996	,320
	Bağımsız	201	2,96	1,13		
Duyarsızlaşma	Bağımlı	119	3,59	1,24	4,658	,000
	Bağımsız	201	2,92	1,24		
Kişisel Başarı	Bağımlı	119	3,22	,95	-1,132	,259
	Bağımsız	201	3,34	,93		

p<,05

Tablo 10 incelendiğinde, katılımcıların çalışma şekli değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ve standart sapmaları arasında genel farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre DT ve D alt boyutları bakımından bağımlı çalışan muhasebe meslek mensuplarının (DT=3,09 ve D=3,59) bağımsız çalışan muhasebe meslek mensuplarına (DT=2,96 ve D=2,92) göre yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir. KB alt boyutunda ise bağımsız çalışan muhasebe meslek mensuplarının (KB=3,34) bağımlı çalışan muhasebe meslek mensuplarına (KB=3,22) göre yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

Çalışma şekli değişkenine göre puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla t testi yapılmıştır. MBI'nin D (p=,000) alt boyutu bakımından (p<0,05) anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. DT (p=,320) ve KB (p=,259) alt boyutları bakımından (p>0,05) anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Unvan değişkenine göre t testi

Muhasebe meslek mensuplarının unvan değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar arasında genel farklılıklar olduğu görülmektedir. Ancak unvan değişkenine göre puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan t testi sonucunda; MBI'nin DT (p=,156), D (p=,185) ve KB (p=,943) alt boyutları bakımından (p>0,05) anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Mesleki deneyim değişkenine göre ANOVA testi

Muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim değişkenine göre MBI'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar genel olarak aralarında farklılıklar göstermektedir. Ancak grup ortalamaları arasında mesleki deneyim değişkenine göre bir farklılığın olup olmadığını test eden ANOVA tablosuna göre; MBI'nin DT (p=,871), D (p=,079) ve KB (p=,429) alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediği (p>0,05) sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Araştırmada Mersin SMMMO'na üye ve aktif olarak faaliyetini sürdüren muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda tükenmişlik düzeylerinin belirlenebilmesi için Maslach'ın tükenmişliği; DT, D ve KB olmak üzere üç alt boyutta incelediği "MBI" kullanılmıştır.

Mersin SMMMO'na üye olarak Mersin ili ve ilçelerinde faaliyette bulunan 320 muhasebe meslek mensubuna ait verilerin değerlendirilmesine ilişkin yapılan analizlerde aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir.

Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri incelendiğinde %59,7'sinin (191 kişi) erkek, %40,3'ünün (129 kişi) kadın; medeni durum değişkenine göre %76,9'unun (246 kişi) evli, %20,6'sının (66 kişi) bekar olduğu belirlenmiştir. Yaş grupları bakımından %46,6'sının (149 kişi) 32-40 yaş, %23,1'inin (74 kişi) 41-49 yaş, %20,9'unun (67 kişi) 23-31 yaş aralığında ve %9,4'ünün (30 kişi) ise 50 ve üzeri yaşta olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sayısı değişkenine göre %53,8'inin (172 kişi) 2 çocuk, %23,4'ünün (75 kişi) 1 çocuk sahibi olduğu, %12,5'inin (40 kişi) 3 ve üzeri sayıda çocuk sahibi olduğu ve %10,3'ünün (33 kişi) ise çocuk sahibi olmadığı belirlenmiştir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde %71,3'ünün (228 kişi) lisans, %10,6'sının (34 kişi) ön lisans, %9,3'ünün (30 kişi) lisans üstü ve %8,8'inin (28 kişi) ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Mesleki deneyim süresi değişkenine göre %31,9'unun (102 kişi) 7-13 yıl, %30,3'ünün (97 kişi) 14-20 yıl, %23,4'ünün (75 kişi) 0-6 yıl, %8,8'inin (28 kişi) 21-27 yıl aralığında ve %5,6'sının (18 kişi) ise 28 ve üzeri yıl deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma şekli bakımından %62,8'inin (201 kişi) bağımsız ve %37,2'sinin (119 kişi) bağımlı çalışanlardan

oluştugu; unvan değişkeni bakımından ise %91,6'sının (293 kişi) SMMM ve %8,4'ünün (27 kişi) SM olduğu tespit edilmiştir.

Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarından kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre DT ve D alt boyutları bakımından yüksek puan aldıkları, erkek katılımcıların ise kadın katılımcılara göre KB alt boyutundan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Bunun sonucu olarak kadın katılımcıların DT ve D alt boyutlarında daha fazla tükenmişlik yaşadıkları; erkek katılımcıların ise KB alt boyutunda daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ortaya konulmuştur. Analiz sonuçlarına göre MBI'nin her üç alt boyutunun (DT, D, KB) cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Okutan vd., 2013; Dalğar ve Tekşen, 2014) katılımcıların cinsiyet bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadığı, bazı araştırmalarda (Deran ve Beller, 2015) ise katılımcıların cinsiyet bakımından DT ve D düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği, KB düzeylerinin ise anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının MBI'nin DT, D ve KB alt boyutları bakımından yaş grupları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Okutan vd., 2013; Dalğar ve Tekşen, 2014; Karakaş ve Bilen, 2014; Deran ve Beller, 2015) katılımcıların yaş grupları bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadığı, bazı araştırmalarda (Ay ve Avşaroğlu, 2010; Hacıhasanoğlu ve Karaca, 2014) ise yaş grupları itibariyle DT alt boyutunda anlamlı farklılık bulunduğu, ancak D ve KB alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının medeni durum değişkenine göre MBI'nin her üç alt boyutunda (DT, D, KB) anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalar (Dalğar ve Tekşen, 2014) katılımcıların medeni durumu bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunduğunu ortaya koymuştur. Bazı araştırmalarda (Doğan ve Nazlıoğlu, 2010) ise DT ve KB alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmazken, D alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur.

Çocuk sayısı değişkenine göre Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları arasında MBI'nin KB alt boyutu bakımından anlamlı farklılık belirlenmiş, DT ve D alt boyutları bakımından anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda; KB alt boyutunda çocuğu olmayan grup ile 2 çocuğu olan grup ve 3 ve üzeri sayıda çocuğu olan grup arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Dalğar ve Tekşen, 2014) katılımcıların çocuk sahibi olup olmama durumları bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunduğu, bazı çalışmalarda (Doğan ve Nazlıoğlu, 2010) ise katılımcıların çocuk sahibi olup olmama durumları bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları arasında MBI'nin DT ve D alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiş, ancak KB alt boyutu bakımından anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre; DT alt boyutu bakımından lise mezunu grup ile lisans mezunu grup arasında anlamlı farklılık bulunduğu; D alt boyutu bakımından ise ön lisans mezunu grup ile lisans mezunu grup arasında anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Karakaş ve Bilen, 2014; Deran ve Beller, 2015) katılımcıların eğitim düzeyi bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda (Doğan ve Nazlıoğlu, 2010) ise DT ve D alt boyutları bakımından anlamlı farklılık olduğu, KB alt boyutu bakımından anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mersin'de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarından bağımlı çalışan katılımcıların, bağımsız çalışan katılımcılara göre DT ve D alt boyutları bakımından yüksek puan aldıkları; bağımsız çalışan katılımcıların ise bağımlı çalışan katılımcılara göre KB alt boyutundan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Bu durum bağımlı çalışan katılımcıların DT ve D alt boyutlarında daha fazla tükenmişlik yaşadıkları; bağımsız çalışan katılımcıların ise KB alt boyutunda daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymuştur. Analiz sonuçlarına göre MBI'nin D alt boyutu bakımından çalışma

şekline göre anlamlı farklılık gösterdiği, DT ve KB alt boyutunda ise anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; (Özkan ve Aksoy, 2015) çalışma şekli ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mersin’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının, MBI’nin her üç alt boyutu (DT, D, KB) bakımından unvan değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Karakas ve Bilen, 2014) unvan değişkeni ile D ve KB alt boyutunda anlamlı farklılık olmadığı, sadece DT alt boyutu ile unvan değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda (Deran ve Beller, 2015) ise katılımcıların unvan değişkeni bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki deneyim değişkeninin Mersin’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları arasında MBI’nin her üç alt boyutu (DT, D, KB) bakımından anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ise; bazı araştırmalarda (Okutan vd., 2013) katılımcıların mesleki deneyim bakımından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmalarda (Deran ve Beller, 2015) ise katılımcıların mesleki deneyim değişkenine göre DT ve KB alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterdiği, D alt boyutu bakımından ise anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, Mersin SMMMO’na üye muhasebe meslek mensuplarının DT ve D alt boyutları bakımından düşük, KB bakımından ise yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun nedeninin çok çeşitli işlerle uğraşmak zorunda olmalarının sonucu yoğun bir iş yükü, buna bağlı olarak çalışma saatlerinin fazla olması ve sürekli stres altında olmalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. Ayrıca hizmet sektöründe faaliyet gösterdikleri için sürekli insanlarla iletişim halinde olmaları, yaptıkları işin karşılığında tatmin edici bir getiri elde edememeleri ve birçoğunun gelir seviyesinin düşük olma ihtimalinin tükenmişliğe neden olabileceği mümkündür. Aynı zamanda Mersin SMMMO’na üye muhasebe meslek mensuplarının ailelerine ve sosyal yaşantılarına yeterince zaman ayıramamalarının da tükenmişlik düzeylerini etkileyebileceğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ay, M. & Avşaroğlu, S. (2010). Muhasebe çalışanlarının mesleki tükenmişlik, iş doyumunu ve yaşam doyumlarının incelenmesi 1-Mesleki tükenmişlik düzeyleri. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1170-1189.
- Budak, G. & Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 20(2), 95-108.
- Büyükyılmaz, O. & Gürkan, S. (2014). Mesleki tükenmişliğin muhasebe meslek mensuplarının etik tutumları üzerindeki etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, 24(124), 129-148.
- Cordes, C. L. & Dougherty, T. W. (1993). A review and an integration of research on job burnout. *The Academy of Management Review*, 18(4), 621-656.
- Croom, D. B. (2003). Teacher burnout in agricultural education. *Journal Of Agricultural Education*, 44(2), 1-13.
- Dalğar, H. & Tekşen, Ö. (2014). Muhasebecilerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile rol çelişkisi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 62, 37-54.

- Deran A. & Beller, B. (2015). Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişlik sendromu üzerine Giresun il merkezinde yapılan bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 45, 69-93.
- Doğan, Z. & Nazlıoğlu, E. H. (2010). Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişlik sendromu üzerine bir araştırma. *İş, Güç-Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 12(3), 97-116.
- Gürel, E. B. B. & Gürel, E. (2015). Muhasebe meslek mensuplarının mesleki tükenmişlik düzeyinin yaşam doyumu üzerine etkisi: Aydın ili örneği. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 14(44), 37-48.
- Hacıhasanoğlu, T. & Karaca, N. (2014). Bağımsız çalışan muhasebe meslek mensuplarının ve muhasebe çalışanlarının tükenmişlik, iş tatmini ve stres düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir alan araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 19(4), 153-170.
- İslamoğlu, A. Hamdi & Alınacı Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(2), 9-32.
- Karakaş, A. & Bilen, A. (2014). Muhasebe meslek mensuplarının tükenmişlik düzeylerinin işgören performansına etkisi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:4, 4(8), 139-154.
- Kaşlı, M. & Seymen, O. A. (2009). *Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişliğe neden olan faktörleri belirlemeye yönelik bir araştırma*. 17.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'nde sunulan bildiri, Eskişehir, Turkey, 21-23 Mayıs, 562-569.
- Lindblom, K. M., Linton, S. J., Fedeli, C. & Bryngelsson, I. (2006). Burnout in the working population: relations to psychosocial work factors. *International Journal Of Behavioral Medicine*, 13(1), 51-59.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal Of Occupational Behaviour*, 2, 99-113.
- Maslach, C., Schaufeli, W.B. & Leiter, M.P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422.
- Maslach, C. (2003). Job burnout: new directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 189-192.
- Okutan, E., Yıldız, Ş. & Konuk, F. (2013). İş hayatında tükenmişlik sendromu: finans ve muhasebe çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine ilişkin bir çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-17.
- Lopez, J. M. O., Bolano, C. C., Marino M. J. S. & Pol, E. V. (2010). Exploring stress, burnout, and job dissatisfaction in secondary school teachers. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 10(1), 107-123.
- Özkan, F. & Aksoy, C. (2015). Muhasebe meslek mensuplarının tükenmişliğine etki eden faktörler: Gaziantep ilinde bir alan araştırması. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 23-41.
- Öztürk, V., Koçyiğit S. Ç. & Bal, E. Ç. (2009). Muhasebe meslek mensuplarının bazı demografik değişkenleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki: Ankara ili örneği. *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44, 137-148.

- Polatçı, S. (2007). Tükenmişlik sendromu ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörler (Gaziosmanpaşa Üniversitesi akademik personeli üzerinde bir analiz). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, Turkey.
- Ugwu, F. O., Onyishi, I. E. & Tyoyima, W.A. (2013). Exploring the relationships between academic burnout, self-efficacy and academic engagement among Nigerian College students. *The African Symposium: An Online Journal of The African Educational Research Network*, 13(2), 37-45.